

Роксолана Гречанюк,
кандидат юридичних наук,
провідний науковий співробітник
Національної академії
прокуратури України

НАЦІОНАЛЬНІ АНТИКОРУПЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ В СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ УКРАЇНИ

На основі аналізу наукових, а також нормативно-правових джерел здійснено науковий аналіз національних антикорупційних стратегій у системі запобігання корупції в Україні. Зазначено, що питання антикорупційної діяльності незалежно від сфер її існування в сучасній правовій науці знаходиться на етапі дискусії. Запровадження такого важливого інструменту, як Антикорупційна стратегія, на рівні закону є свідченням визнання державою існування проблеми корупції та необхідності формування заходів щодо запобігання та протидії цьому явищу. Порівняльний аналіз реалізованих у минулому стратегій засвідчив часткову їхню реалізацію, що також говорить про поступовий та системний антикорупційний поступ, який, можливо, не настільки стрімкий, як цього вимагає суспільство, проте поступово інтегрує нові антикорупційні методи до різних сфер життєдіяльності. Формування нової Антикорупційної стратегії повинно відбуватись з урахуванням думки експертного середовища, громадськості, міжнародних експертів, а також на засадах термінологічної визначеності, абсолютного забезпечення дотримання прав людини й верховенства права, врахування попередніх досягнень та недоліків. Антикорупційна стратегія – це нормативно-визначений орієнтир, який конкретизований певним періодом часу, окресленою проблемою і прогнозованим результатом. Проте цей документ є декларативним державним актом, який не передбачає негативних наслідків за його невиконання, що і спричиняє його ігнорування або неналежне виконання. Тому вказується на необхідність при формуванні Антикорупційної стратегії передбачити гарантії її належного виконання, включаючи заходи відповідальності, а також визначити механізми належного контролю в цій сфері. Формування Антикорупційної стратегії не тотожно формуванню антикорупційної політики, оскільки остання є категорією ширшою і серед іншого включає створення стратегічних документів та механізмів їх реалізації. Антикорупційна політика повинна розглядатись як сукупність сформованих та на нормативному рівні закріплених механізмів, засобів та методів, спрямованих на забезпечення публічного інтересу обумовленого необхідністю зменшення явища корупції через застосування інструментів запобігання, протидії, відповідальності. У такому разі Антикорупційна стратегія – один із елементів формування антикорупційної політики, яка натомість має важливе й певною мірою ключове значення.

Ключові слова: корупція, антикорупційна діяльність, запобігання корупції, протидія корупції, антикорупційна програма, антикорупційні органи, антикорупційна політика.

Бібл.: 10.

Hrechaniuk R.

National Anti-corruption strategies in the system of prevention of corruption of Ukraine

In the article, based on the analysis of scientific as well as regulatory and legal sources, the scientific analysis of national anti-corruption strategies in the system of corruption prevention in Ukraine is made. It is noted that the issue of anti-corruption activity, regardless of its spheres of existence in modern legal science, is at the stage of discussion. The introduction of such an important tool as the Anti-Corruption Strategy at the level of the law is a testament to the state's recognition of the existence of a corruption problem and the need to take measures to prevent and counteract this phenomenon. A comparative analysis of the strategies implemented in the past has revealed a partial implementation of these strategies, which instead speaks of gradual and systemic anti-corruption progress, which may not be as rapid as required by society, but is gradually integrating new anti-corruption practices into different spheres of life. The formulation of a new Anti-Corruption Strategy should take into account the opinion of the expert community, the public, international experts, as well as on the basis of terminological certainty, absolute assurance of observance of human rights and the rule of law, taking into account previous achievements and shortcomings. An anti-corruption strategy is a normative-oriented benchmark that is specified by a specific period of time, outlined by the problem and the projected result. However, this document is a declarative act of the state which does not foresee negative consequences for its non-implementation, which causes its neglect or improper implementation. Therefore, it is necessary to provide for safeguards for its proper implementation, including accountability measures, and to define mechanisms for proper

control in this area when formulating the Anti-Corruption Strategy. Forming an anti-corruption strategy is not identical to forming an anti-corruption policy, since the latter is a broader category and, among other things, involves the creation of strategic documents and mechanisms for their implementation. Anti-corruption policy should be considered as a set of established and normative mechanisms, tools and methods aimed at ensuring public interest caused by the need to reduce the phenomenon of corruption through the use of instruments of prevention, counteraction, and accountability. In this case, the Anti-Corruption Strategy is one element of the formalization of anti-corruption policy, which in turn is important, and to some extent, crucial.

Keywords: *corruption, anti-corruption activity, prevention of corruption, anti-corruption program, anti-corruption program, anti-corruption bodies, anti-corruption policy.*

Постановка проблеми. Індикатором швидкого розвитку та бажання трансформацій і зрушень держави є рівень корупції. Від того, наскільки цей рівень контрольований і низький, залежить перспектива економічного зростання, соціального добробуту громадян, міжнародний імідж держави, забезпечення реалізації принципу верховенства права, що демонструє та формує авторитет держави, її правоохоронні можливості, здатність гарантувати власну збереженість та суверенітет. Корупція – явище, яке ілюструє рівень маргинальності та занепаду публічного апарату та служби, правоохоронної та судової систем, інших важливих державних інститутів, забезпечення та утвердження прав людини і громадянина. Як соціальне явище, корупція існувала й існує у всіх країнах і багатьох сферах, натомість здатність спеціально утворених державних інституцій, що покликані запобігати та протидіяти йому, ефективно застосовувати особливий антикорупційний інструментарій для контролю, зменшення, припинення корупційних явищ та виявів, постає важливим державним завданням, особливою державною функцією, які повинні забезпечуватись та бути захищеними спеціальними засобами державного впливу. Без гарантій з боку держави існування якісної антикорупційної системи, яка б включала систему спеціальних антикорупційних інституцій і систему спеціальних антикорупційних заходів де-факто, неможливе. Як і неможлива будь-яка антикорупційна діяльність без волі публічної влади та бажання суспільства до її здійснення.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Розробка правового забезпечення діяльності антикорупційних органів все ще є важливим завданням правової науки. Вагоме значення у цьому контексті мають наукові праці О. Бандурки, В. Білоуса, А. Галає, І. Грабця, В. Драгана, Д. Заброди, З. Загинеї, В. Колпакова, І. Козьякова, М. Мельника, Н. Рибалки, С. Рогульського, Р. Тучак, М. Хавронюка, О. Шемякіна, О. Ярмиша, Н. Ярмиш та інших.

Метою статті є розгляд основних положень національних антикорупційних програм, їх порівняння, узагальнення та визначення основних проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для ілюстрації бачення українського суспільства проблеми корупції приведемо інформацію ГО «Трансперенсі Інтернешнл Україна». Так, за їхньою інформацією, якщо дані попереднього дослідження «Барометр Світової Корупції» 2013 напередодні Революції Гідності свідчили про те, що кожен третій українець готовий задля антикорупційної боротьби вийти протестувати на вулицю, то у 2016 р. результати свідчать про більш проактивний підхід до змін – 29% українців готові відмовлятися платити хабар, 9% готові повідомляти про корупцію, 6% будуть голосувати за добросовісних кандидатів та партії, 7% готові вголос обговорювати проблему корупції, 2% готові вступити до антикорупційної організації, а 1% бойкотувати недобросовісний бізнес. Згідно з опитуванням, проблема корупції досі входить до трійки найбільш актуальних для нашої держави – це засвідчили 56% респондентів. На питання, чи знизився рівень корупції за останні чотири роки, 72% українців відповіли заперечно. Спроби Уряду змінити цю ситуацію 86% опитаних оцінюють негативно. Водночас 49% українців вважають, що заможні люди впливають на Уряд у власних інтересах і пропонують запровадити більш жорсткі правила, щоб цьому запобігти, а 67% впевнені в необхідності заборонити компаніям фінансувати політичні партії та кандидатів. Найкорумпованішими українці назвали: державних службовців (65%), парламент (64%), працівників податкової сфери (62%), суддів (61%), президента та прем'єр-міністра (60%), представників місцевих органів влади (55%), поліцію (54%), керівників бізнесу (46%), релігійних лідерів (32%) [1]. Ставлення суспільства до корупції віддзеркалює тенденції розвитку суспільства та держави, його прагнення до покращення рівня захищеності та побудови відносин громадян і держави на засадах партнерства, сервісності та чітких правил, взаємних прав та обов'язків. Стан справ у питаннях запобігання та протидії корупції прямо пов'язано з рівнем ефективності державної антикорупційної політики та наявності якісної антикорупційної стратегії.

Крім того, на виникнення й рівень корупції впливають такі інституціональні умови: монополія на влада чиновників, зокрема в частині розподілу державних товарів або державного регулювання ціни

й установлення квот на виробництво й експорт/імпорт товарів, ліцензування діяльності; певний рівень свободи дій чиновників (чим більше свободи дано чиновникам, тим більше в них можливостей довільно тлумачити правила (в обмін на незаконні виплати або інші блага); певний рівень обліку (контролю) і прозорості дій чиновників (тут існує небезпека корупції самих контролюючих інститутів і, таким чином, сходження корупції на більш високі рівні управління) тощо [2], [3, с. 15].

Основною метою державної політики в галузі протидії корупції, на думку Л. А. Зубкової, є створення ефективної системи запобігання і протидії корупції, виявлення та подолання її соціальних передумов і наслідків, викриття корупційних діянь, обов'язкової відповідальності винних. Успішна протидія корупції можлива за умов наявності належного антикорупційного законодавства, ефективного його застосування відповідними органами державної влади та координованості, поінформованості громадськості про здійснення заходів із запобігання та протидії корупції, взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики, підтримки антикорупційних заходів громадянським суспільством. Тому ефективність реалізації заходів щодо запобігання корупційній злочинності не може бути досягнуто шляхом поодиноких і несистемних дій на різних рівнях, а потребує довгострокових соціально-економічних, політичних та правових перетворень. Ця діяльність має ґрунтуватися на поєднанні низки запобіжних і репресивних заходів [4]. Бачимо, що ключовим призначенням антикорупційної державної політики є зменшення корупційних явищ та виявів шляхом формування та реалізації комплексу спеціальних правотворчих, організаційних, правоохоронних заходів. Проте сама категорія «політика» передбачає ширший підхід до процесу визначення системи заходів, необхідних для зменшення корупції.

Звернемось до нормативно-правових актів, які системно визначають антикорупційну політику і стратегію держави. Для цього проаналізуємо останні антикорупційні стратегії держави.

Національна антикорупційна стратегія на 2011–2015 рр. була схвалена Указом Президента України від 21 жовтня 2011 р. N 1001/2011 [5].

Завданнями Національної антикорупційної стратегії були такі: окреслення кола причин і умов, що зумовлюють корупцію, визначення шляхів мінімізації факторів, що детермінують її виникнення та негативні наслідки; визначення основних напрямів державної політики у сфері запобігання і протидії корупції; підвищення ступеня довіри до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; упровадження системи моніторингу ефективності антикорупційного законодавства та забезпечення його виконання.

Для реалізації Національної антикорупційної стратегії необхідні узгоджені дії державних органів та органів місцевого самоврядування щодо: 1) реформування системи державного управління та адміністративних процедур; 2) зменшення адміністративного тиску на підприємців, запобігання тінізації економіки; 3) забезпечення доброчесності на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування; 4) поліпшення умов доступу фізичних, юридичних осіб та об'єднань громадян без статусу юридичної особи до інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування; 5) удосконалення системи використання державного майна та бюджетних коштів; 6) оптимізації фінансування політичних партій та виборчих кампаній шляхом установлення чітких правил їх фінансування, а також забезпечення ведення ефективного незалежного контролю за таким фінансуванням; 7) удосконалення антикорупційної експертизи шляхом запровадження багатоступеневої методики оцінки корупційних ризиків у законодавстві: на рівні розробників проектів нормативно-правових актів (як формалізована самооцінка); на рівні Міністерства юстиції України (як офіційна антикорупційна експертиза проекту нормативно-правового акта); на рівні громадської експертизи, яка забезпечується існуванням прозорої процедури нормопроєктування та доступністю інформації для громадськості; 8) формування громадської підтримки дій влади у запобіганні і протидії корупції; 9) удосконалення системи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції; 10) підвищення кваліфікації суддів, працівників прокуратури та правоохоронних органів; 11) запобігання проявам корупції у правоохоронних органах; 12) удосконалення інституту відповідальності за корупційні правопорушення; 13) зниження рівня корупції у приватному секторі; 14) зниження рівня корупції в зонах підвищеного корупційного ризику, зокрема правоохоронній, медичній, земельній, освітній, податковій, митній сферах, у сферах державних закупівель та державної служби; 15) активізації міжнародного співробітництва у сфері запобігання і протидії корупції [5]. Ця стратегія вже стала історією і дає змогу констатувати її повне невиконання. Причинами цього стали об'єктивні обставини переходу держави в стан правової анархії, ігнорування засад верховенства права з боку представників влади, правоохоронних органів, судів. Події Революції Гідності та подальші революційні та воєнні події засвідчили доведеність абсолютного провалу антикорупційної політики та стратегії держави, а також об'єднання влад-

них інституцій зі злочинними, що стало основою для неможливості розбудови України на демократичних засадах. Революція, що відбулась в українському суспільстві та державі суттєво змінила настрої, бажання людей, а також інструменти державної та громадської антикорупційної діяльності.

У подальшому Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) почали затверджуватись спеціальним Законом України. Так, Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки були затверджені законом України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII [6]. Її мета полягає у створенні в Україні системи прийняття рішень щодо антикорупційної політики на основі результатів аналізу достовірних даних про корупцію та чинників, які до неї призводять, зокрема статистичних спостережень, моніторингу виконання цих рішень та їх впливу на стан справ з питань запобігання корупції незалежним спеціалізованим органом із залученням представників громадянського суспільства, а також формування суспільної підтримки у подоланні корупції.

Концепція Антикорупційної стратегії на 2014–2017 рр. відрізняється від попередньої і глибше формує систему антикорупційних інструментів, що повинно бути реалізовано різними інститутами держави. Так, зокрема, розділ 3 Стратегії передбачає заходи запобігання корупції. Його аналіз дає змогу виокремити 7 такі напрями: запобігання корупції у представницьких органах влади; створення добросовісної публічної служби; запобігання корупції у діяльності органів виконавчої влади; запобігання корупції в сфері державних закупівель; запобігання корупції у приватному секторі; доступ до інформації [6].

За результатами проведеного аналізу Антикорупційної стратегії та Державної програми з її реалізації, експертні організації відзначили, що ці документи мають високу якість, однак не повною мірою охоплюють запобігання та протидію корупції в деяких специфічних сферах. Крім того, наявні деякі невідповідності між заходами Антикорупційної стратегії та завданнями Державної програми. Окремі блоки заходів залишилися поза увагою Державної програми. Аналізуючи стан виконання Державної програми, виявили те, щонайяскравішою ілюстрацією обсягів її виконання є кількісні показники: із 210 визначених завдань виконаними є 82, частково виконаними або такими, що перебувають у процесі виконання, – 66. Кінцевий термін виконання не настав із 17 завдань, ще 66 залишаються невиконаними незважаючи на настання кінцевого терміну. Таким чином, можна зазначити, що здійснення поставлених завдань відбувається, хоча не завжди повною мірою та у встановлені терміни. Значна кількість невиконаних та частково виконаних завдань свідчить, що не всі завдання виконуються якісно та сумлінно. Варто акцентувати увагу на тому, що найбільш якісно та повноцінно здійснювались заходи, які, окрім Антикорупційної стратегії, були включені до вимог Плану дій з лібералізації візового режиму з ЄС та до вимог МВФ. Завдяки цьому в Україні з'явилися нові інституції та нові механізми із запобігання, виявлення та протидії корупції. Значна кількість виконаних завдань були за своєю сутністю законодавчими змінами чи прийняттям підзаконних актів – і саме такі завдання переважно виконані. Водночас заходи із практичної їх реалізації та належна імплементація законодавства ще досі проблематичні [7, с. 64]. Справді, складається враження, що політична кон'юнктура переважила державницькі інтереси та поступи, оскільки, незважаючи на нагальність багатьох напрямків антикорупційної діяльності, їхня реалізація так і не відбулась, або відбулась неналежним чином. Особливістю реалізації цієї Стратегії була велика увага з боку громадськості та міжнародних партнерів, що стало каталізатором та гарантією виконання певної частини заходів. Можна припускати, що відсутність і цієї уваги моглоб спричинити значно менше її виконання, що вказує на важливість громадського контролю, а також ролі міжнародних інституцій, партнерів, донорів.

Після завершення періоду, визначеного законом, починаючи з 2017 р., Україна опинилась у стані відсутності спеціального стратегічного документа антикорупційної спрямованості, оскільки нового спеціального закону прийнято не було. Водночас відсутність закону зумовлює відсутність відповідної Державної програми, а також спеціальних відомчих стратегій та програм.

Зауважимо, що Кабінет Міністрів України схвалив проект Закону України «Про Антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки». Законопроект розроблений Національним агентством з питань запобігання корупції з метою визначення комплексу заходів, спрямованих на зменшення рівня корупції в Україні та подальше просування антикорупційних ініціатив у державі.

Підготовлений на основі аналізу ситуації щодо корупції, а також результатів виконання попередньої Антикорупційної стратегії, проект Закону спрямований на досягнення таких результатів:

1) забезпечення здійснення результативної антикорупційної політики шляхом удосконалення правового регулювання питань запобігання, виявлення та протидії корупції, виявлення та усунення причин та умов, що сприяють її виявам, формування в суспільстві нетерпимого ставлення до корупції в усіх сферах суспільного життя та у приватному секторі;

2) підвищення рівня прозорості в діяльності представницьких органів, посилення фінансової дисципліни політичних партій, дотримання встановленого порядку отримання внесків від фізичних та юридичних осіб, запровадження електронної системи звітності політичних партій;

3) проведення необхідних антикорупційних заходів в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, забезпечення прозорості в їх діяльності та суттєве зниження рівня їх корумпованості;

4) завершення реформування судової влади та органів кримінальної юстиції в Україні, забезпечення добросовісної поведінки прокурорів, зниження рівня корупції в діяльності органів прокуратури та усунення корупційних ризиків у судочинстві;

5) протидія корупції в процесі приватизації та управлінні публічними ресурсами;

6) усунення корупційних передумов ведення бізнесу, формування сприятливого для відмови від корупційної практики бізнес-клімату та нетолерантного ставлення бізнесу до корупції;

7) посилення системи виявлення та розслідування корупційних злочинів і пов'язаних з корупцією правопорушень, конфіскації майна, яке було предметом або доходом від злочинної діяльності, повернення конфіскованих доходів, здобутих злочинним шляхом, із-за кордону, забезпечення невідворотності притягнення до відповідальності осіб, що вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

8) формування в суспільстві атмосфери нетерпимості до виявів корупції, формування у населення довіри до антикорупційної політики держави і позитивного ставлення до викривачів, а також системне залучення державою активної частини населення, громадських об'єднань, представників бізнесу до антикорупційних заходів [8].

Водночас експертне середовище доволі критично поставилось до змісту цього документу. Серед основних претензій, називались наступні.

У проєкті Антикорупційної стратегії йдеться про проведення значної кількості різноманітних заходів, які відповідно до назви проєкту мають вважатись антикорупційними. Проте деякі з цих заходів насправді не є заходами із запобігання корупції, а деякі сформульовано так, що складається враження, ніби розробники проєкту турбуються про корупціонерів та наближених до них: «розробку детальних правил прийняття народними депутатами, суддями та прокурорами подарунків»; «надання більш чітких визначень, які охоплювали б усі можливі види подарунків, у тому числі отримані у нематеріальній формі»; «гарантування прав осіб, які підлягають перевіркам і моніторингу способу життя та запровадження способів оскарження накладених санкцій»; «внести зміни до положень щодо формування складу Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії, більшість місць в якій мають займати прокурори, обрані своїми колегами». Опис багатьох заходів у проєкті Антикорупційної стратегії є неконкретним і передбачає заходи на кшталт «забезпечити удосконалення законодавства», «продовжити реформування», «удосконалити механізм», «посилити», «завершити», «приділити належну увагу» тощо. Низка визначених у проєкті заходів виглядають не як стратегічні, а як звичайні заходи щодо виконання чинних законів [9].

Зважаючи на те, що проєкт цього закону так і залишився проєктом, ми не здійснювали його глибокого аналізу, зазначимо, що формуючи третю за рахунком антикорупційну стратегію держави, слід уважніше підходити до неузгодженостей, неточностей та загальних формулювань, оскільки досвід правового забезпечення антикорупційної стратегії держави показує прагнення до конкретизації напрямків та заходів, спрямованих на запобігання та протидію цьому негативному явищу.

24 липня 2019 року фахівці Офісу Президента України презентували нову Стратегію. На їх погляд, нова Антикорупційна стратегія має бути спрямована на максимальне переведення послуг в онлайн та охоплювати напрямки з найбільшими корупційними ризиками. Зокрема, зазначається, що «по-перше, необхідно передбачити у стратегії фокус на діджиталізації роботи влади. Ініціатива Президента «Держава у смартфоні» передбачає переведення максимальної кількості послуг в онлайн, адже з проявами корупції можна боротися саме цифровими технологіями. По-друге, важливо, щоб стратегія була максимально стислою та чіткою і фокусувалася на конкретних корупціогенних темах: державні банки, енергетика, видобувна галузь, оборонна сфера» [10]. Загалом, підтримуючи окреслені антикорупційні прагнення, слід висловити власне бачення щодо стратегій.

По-перше, запровадження такого важливого інструменту як Антикорупційна стратегія, на рівні закону вказує на визнання державою існування проблеми корупції та необхідності формування заходів щодо запобігання та протидії цьому явищу;

По-друге, порівняльний аналіз реалізованих у минулому Стратегій засвідчує часткову їхню реалізацію, що також говорить про поступовий та системний антикорупційний поступ, який, можливо, не настільки стрімкий, як цього вимагає суспільство, проте поступово інтегрує нові антикорупційні методи до різних сфер життєдіяльності;

По-третє, формування нової Антикорупційної стратегії має відбуватись з урахуванням думки експертного середовища, громадськості, міжнародних експертів, а також на засадах термінологічної визначеності, абсолютного забезпечення дотримання прав людини й верховенства права, врахування попередніх досягнень та недоліків;

По-четверте, Антикорупційна стратегія – це нормативно-визначений орієнтир, який конкретизований певним періодом часу, окресленою проблемою і прогнозованим результатом. Проте цей документ є декларативним державним актом, який не передбачає негативних наслідків за його невиконання, що і спричиняє його ігнорування або неналежне виконання. Тому вважаємо, що в процесі формуванні Антикорупційної стратегії необхідно передбачити гарантії її належного виконання, включаючи заходи відповідальності, а також визначити механізми належного контролю в цій сфері.

По-п'яте, формування Антикорупційної стратегії не тотожно формуванню антикорупційної політики, оскільки остання є категорією ширшою й охоплює створення стратегічних документів та механізмів їх реалізації. Антикорупційна політика повинна розглядатись, як сукупність сформованих та на нормативному рівні закріплених механізмів, засобів та методів, спрямованих на забезпечення публічного інтересу зумовленого необхідністю зменшення явища корупції через застосування інструментів запобігання, протидії, відповідальності. У такому разі Антикорупційна стратегія – один із елементів формалізації антикорупційної політики, яка натомість має важливе і певною мірою ключове значення.

Список використаних джерел

1. Барометр світової корупції – 2016. URL: <https://ti-ukraine.org/research/barometr-svitovoi-koruptsii-2016> (дата звернення: 13.08.2019).
2. Goudie A. W., Stasavage D. A. A Framework for the Analysis of Corruption. *Crime, Law & Social Change*. 1998. Vol. 29. pp. 113–159.
3. Тиньков А. Л. Запобігання та протидія політичній корупції в системі державного управління України: дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 – механізми державного управління. Київ, 2013. 222 с.
4. Зубкова Л. А. Сучасний стан і проблеми запобігання корупції в Україні. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2017. №3 (104). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/2394/1/3%20%D0%A1%20%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%20%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96.pdf> (дата звернення: 16.08.2019).
5. Національна антикорупційна стратегія на 2011–2015 роки. Схвалена Указом Президента України від 21 жовтня 2011 року N 1001/2011.
6. Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки. Затверджено Законом України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII.
7. Марчук А., Нестеренко О. Аналітичне дослідження «Оцінка виконання антикорупційної стратегії: досягнення та виклики». Київ : Міждисциплінарний науково-освітній центр протидії корупції Києво-Могилянської Академії «ACREC», 2017. 66 с.
8. Уряд схвалив проект Закону України «Про Антикорупційну стратегію на 2018–2020 роки». URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-proekt-zakonu-ukrayini-pro-antikorupcijnu-strategiyu-na-2018-2020-roki> (дата звернення: 17.08.2019).
9. Висновок Центру політико-правових реформ на проект Закону України «Про Антикорупційну стратегію на 2018–2020 роки». URL: <http://pravo.org.ua/ua/news/20872350-visnovok-tsentru-politiko-pravovih-reform-na-proekt-zakonu-ukrayini-pro-antikorupciynnu-strategiyu-na-20182020-roki> (дата звернення: 16.08.2019).
10. Антикорупційна стратегія повинна бути спрямована на максимальне переведення послуг в онлайн та охоплювати напрямки, що мають найбільші корупційні ризики – Руслан Рябошапка. URL: <https://www.president.gov.ua/news/antikorupcijna-strategiya-povinna-but-spryamovana-na-maksim-56613> (дата звернення: 16.08.2019).

References

1. *Barometr svitovoyi koruptsiyi – 2016 [World Corruption Barometer – 2016]*. Retrieved from <https://ti-ukraine.org/research/barometr-svitovoi-koruptsii-2016/> [in Ukrainian].
2. Goudie, A. W., Stasavage D. A. (1998). A Framework for the Analysis of Corruption. *Crime, Law & Social Change, Vol. 29*, 113–159 [in English].
3. Tinkov, A. L. (2013). *Zapobihannya ta protydiya politychniy koruptsiyi v systemi derzhavnoho upravlinnya Ukrainy [Prevention and counteraction of political corruption in the system of public administration of Ukraine]*: dyss. na zbuttya naukovoho stupenya kandydata nauk z derzhavnoho upravlinnya za spetsialnistyu 25.00.02 – mekhanizmy derzhavnoho upravlinnya. Kyiv, 2013 [in Ukrainian].
4. Zubkova, L. A. (2017). *Suchasnyy stan i problemy zapobihannya koruptsiyi v Ukraini [Current status and problems of corruption prevention in Ukraine]* *Naukovyy visnyk Natsionalnoyi akademiyi vnutrishnikh sprav, 3 (104)*. Retrieved from <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/2394/1/3%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%20%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96.pdf> [in Ukrainian].
5. *Natsionalna antykoruptsiyna stratehiya na 2011-2015 roky [National Anticorruption Strategy for 2011–2015]*. Skhvalena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 21 zhovtnya 2011 roku N 1001/2011 [in Ukrainian].
6. *Zasady derzhavnoyi antykoruptsiynoyi polityky v Ukraini (Antykoruptsiyna stratehiya) na 2014–2017 roky [Principles of State Anti-Corruption Policy in Ukraine (Anti-Corruption Strategy) for 2014–2017]*. Zatverdzheno Zakonom Ukrainy vid 14 zhovtnya 2014 roku № 1699-VII [in Ukrainian].
7. Marchuk, A., Nesterenko O. (2017). *Analitychne doslidzhennya «Otsinka vykonannya antykoruptsiynoi stratehii: dosyahnennya ta vyklyky» [Analytical research «Evaluation of the implementation of anti-corruption strategy: achievements and challenges»]*. Kyiv: Mizhdystsyplinarnij naukovo-osvitnij tsentr protydi koruptsii Kyyevo-Mohylyanskoi Akademi «ACREC» [in Ukrainian].
8. *Uryad skhvalyv proekt Zakonu Ukrainy «Pro Antykoruptsiynu stratehiyu na 2018-2020 roky» [The Government approved the draft Law of Ukraine «On Anti-Corruption Strategy for 2018-2020»]*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-proekt-zakonu-ukrayini-pro-antikorupcijnu-strategiyu-na-2018-2020-roki> [in Ukrainian].
9. *Vysnovok Tsentru polityko-pravovykh reform na proekt Zakonu Ukrainy «Pro Antykoruptsiynu stratehiyu na 2018–2020 roky» [Opinion of the Center for Political and Legal Reforms on the Draft Law of Ukraine «On Anti-Corruption Strategy for 2018–2020»]*. Retrieved from <http://pravo.org.ua/ua/news/20872350-visnovok-tsentru-politiko-pravovih-reform-na-proekt-zakonu-ukrayini-pro-antikoruptsiynu-strategiyu-na-20182020-roki> [in Ukrainian].
10. *Antykoruptsiyna stratehiya povynna buty spryamovana na maksimal'ne perevedennya posluh v onlayn ta okhopyuvaty napryamky, shcho mayutnaybilshi koruptsiyni ryzyky – Ruslan Ryaboshapka [The anti-corruption strategy should aim to maximize the transfer of services online and cover the areas with the highest corruption risks – Ruslan Ryaboshapka]*. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/news/antikorupcijna-strategiya-povinna-buti-spryamovana-na-maksim-56613> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.08.2019.